

використовувати всі чинники культурно-історичного процесу, який пройшла та чи інша нація-держава.

Щоб стати повноцінним актором глобалізаційних процесів важливо саме задіяти механізми інтенсифікації і модернізації системи, яка є наслідком усіх тих катастрофічних і водночас системотворчих процесів, які відбулися у колишніх республіках СРСР. Головним функціонуючим механізмом здійснення процесів глобалізації стає глобалізація політики. Глобальна політика – це ще один системотворчий чинник, який формується саме в наш час. Глобальна політика – це вже системний чинник де акторами політичних процесів стають не лише нації-держави, а й міжнародні міжурядові організації, міжнародні інституції, на зразок Європейського союзу. Тобто недержавні або позадержавні актори, такі як транснаціональні організації або мультинаціональні корпорації, стають суб'єктами глобальної політики.

Виникає своєрідний простір змішаних систем дієвих осіб, де політична влада і джерела політичних дій надзвичайно поліфонічні. Ця система створює своєрідний виклик попередній націо-державній структурі, де державотворчий процес характеризує вже частково ті глобальні процеси, які відбуваються в політичному порядку. Так, глобальна політика стає одним із своєрідних механізмів геополітичних впливів, вона також продиктована питанням безпеки і відповідає на запити різноманітних економічних, соціальних, екологічних і інших питань.

Висновки. Транснаціональна політика, яка пов'язана з екологічною проблемою, забрудненням довкілля, а також з тероризмом, наркотиками правами людини, – це і є своєрідна реальність, яка акцентує увагу на чинниках, пов'язаних з глобалізацією. Одеже, глобальне управління, глобальний маркетинг, глобальний менеджмент – все це ті чинники, які входять у простір політики і стають своєрідними політичними маркерами ефективності, інтегративності та інтенсивності глобалізаційних процесів. В контекст глобальної політики, глобального управління втягуються різні соціальні рухи, неурядові організації, регіональні політичні угруповання. Таким чином, глобальна політика стає строкатою та досить різноманітною тканиною глобального управління, а також певним елементом впливу на мінливий ландшафт політичного життя в контексті інтегрованого і водночас неупередженого простору, в якому можливі ті чи інші катаклізми, ті чи інші несподівані результати від наслідків глобалізації.

Втім вплив неурядових організацій і взагалі громадянського суспільства на державну ідеологію і на ідеологію націй-держав, а також все більший і більший ріст мультинаціональних корпорацій, створює нові реалії у міжнародному політичному житті, що дає можливість оцінити концепції міжнародного розвитку з позиції загальнонаціональних, регіональних, загальнопланетарних антропологічних, біологічних, політичних і інших реалій.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. П. Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: Досвід соціально-філософського аналізу. – К.: ТОВ «Атлант ЮЕмСі», 2005. – 498 с.
2. Гелд Д. Глобальні трансформації / Д. Гелд, Е. МакГрю, Д. Голдблатт, Д. Пerratон; пер. з англ. В. Курганського, В. Сікори. – К.: Фенікс, 2003. – 548 с.

3. Пивовар Е. И. Постсоветское пространство: альтернативы интеграции. Исторический очерк / Е. И. Пивовар. – СПб.: Алетейя, 2010. – 400 с.

References

1. Andrushhenko V. P. Organizovane suspil'stvo. Problema organizacii' ta suspil'noi' samoorganizacii' v period radykal'nyh transformacij v Ukraini na rubezhi stolit': Dosvid social'no-filosofs'kogo analizu. – K.: TOV «Atlant JuEmSi», 2005. – 498 s.
2. Geld D. Global'ni transformacii' / D. Geld, E. MakGrju, D. Goldblatt, D. Perraton; per. z angl. V. Kurgans'kogo, V. Sikory. – K.: Feniks, 2003. – 548 s.
3. Pivovar E. I. Postsovsotkoe prostranstvo; alternativu integracii. Istoricheskiy ocherk / E. I. Pivovar. – SPb.: Aleteiya, 2010. – 400 s.

Lukian I. A., postgraduate student, Department of philosophy, National University «Odessa Law Academy», Deputy head of legal management Department of municipal property of the Odessa city Council (Ukraine, Odessa), Irina_sa@meta.ua

Spatial and temporal dimensions of globalization

The purpose of this article is determination of the philosophical context of analysis of globalization processes in the post-Soviet space. The basic method of this research is the comparative method, as well as to achieve the stated purpose we have used transcendental, phenomenological, dialectical methods, system and multisystem approach. Implement of consideration of globalization processes are complex vector of geopolitical, ideological, economic, cultural interactions globalization factors where a special role belongs to participating States formed on the basis of the former Soviet Union. Global politics is positioned as diverse matter that both is a part of the impact on the landscape of politics in the context of an integrated and impartial space where both some disasters and unexpected effects of globalization are possible. In addition, it is characterized the heuristic role of abstractions «space» and «time» as metacultural universals.

In the article there are indicated by factors that go into a political space policy and become a kind of political markers of efficacy of integrity and intensity of the globalization process, and in the context of which involved different social movements, non-governmental organizations, regional political groupings are involved.

Keywords: culture, globalization, information technologies, nation, state.

Lukian I. A., аспирантка кафедри філософії, Національний університет «Одеської юридическої академії», заступитель начальника юридического управления Департамента коммунальной собственности Одесского городского совета (Украина, Одесса), Irina_sa@meta.ua

Пространственные и временные измерения глобализации

Определяется философский контекст анализа глобализационных процессов на постсоветском пространстве. С этой целью рассмотрено глобализационные процессы как сложный вектор геополитических, идеологических, экономических, культурных взаимодействий факторов глобализации, где особая роль принадлежит странам-участницам, которые образовались на основе бывшего СССР. Кроме того, характеризуется эвристическая роль абстракций «пространство» и «время» как метакультурных универсалий культуроразнообразия.

Обозначены факторы, которые входят в пространство политики и становятся своеобразными политическими маркерами эффективности, интегративности и интенсивности глобализационных процессов, и в контекст которых вовлекаются различные социальные движения, неправительственные организации, региональные политические группировки. Глобальная политика позиционируется как разнообразная материя, являющаяся элементом влияния на ландшафт политической жизни в контексте интегрированного и одновременно беспристрастного пространства, в котором возможны те или иные катаклзмы, те или иные результаты глобализации.

Ключевые слова: культура, глобализация, информационные технологии, нация, государство.

* * *

УДК 16

Бабюк В. Л.,
аспірантка, Київський національний
університет ім. Тараса Шевченка
(Україна, Київ), vuminita@gmail.com

ПОНЯТТЯ РЕЛЕВАНТНОСТІ: ВІД НЕКЛАСИЧНОЇ ДО НЕФОРМАЛЬНОЇ ЛОГІКИ

Мета статті – прояснити значення поняття «релевантність» у логіці та теорії аргументації.

У дослідженні здійснено огляд підходів формальної та неформальної логіки до значення поняття «релевантність».

По-перше, з'ясовано відмінності у розумінні логічного слідування у релевантній та неформальній логіці. Для досягнення цього завдання ми проаналізували відмінність строгого логічного, релевантного та нетривіального слідування.

По-друге, розглянуто передумови зміни смислового навантаження поняття «релевантність» у неформальній логіці порівняно з символічною. У зв'язку з цим ми надаємо визначення різних типів неформальної релевантності.

По-третє, окреслено специфіку «реальної аргументації», для оцінки якої використовується критеріальна RAS-модель.

Для дослідження сучасного розуміння релевантності як критерію оцінки аргументації ми провели порівняльний аналіз концепцій релевантності Д. Волтона та Д. Хічкока.

Дослідження проведене у традиції неформальної логіки. Для досягнення поставлених цілей ми використовували метод понятійно-категоріального аналізу, компаративний та історичний.

Ключові слова: неформальна логіка, реальна аргументація, релевантність, RAS-модель.

Поняття релевантності приходить у логіку у зв'язку з фіксацією проблематичності істинності–функціонального визначення матеріальної імплікації.

Дослідження релевантності необхідне для побудови чіткої системи оцінки аргументації, а також для розвитку комплексної теорії аргументації, яка зараз розділена на багато шкіл, що розглядають один предмет – аргументативні міркування – з різних сторін.

Принципово важлива для такого дослідження і його практична значущість. Можливість в реальній комунікації оцінювати, чи відносяться аргументи до заявленої тези, дозволяє перейти на якісно новий рівень розуміння співрозмовника, убезпечити себе від маніпуляції, а також більш ясно висловлювати власну аргументацію.

У сучасному логічному дискурсі поняття релевантності розглядається з різних методологічних позицій, серед яких ключовими є релевантна логіка та неформальна логіка (теорія аргументації)¹.

У системах релевантної логіки над цим поняттям працювали Вільгельм Аккерман [Ackermann, Wilhelm], Нуель Белнап [Belnap, Nuel], Алан Андерсон [Anderson, Alan], Іван Орлов. Зараз дослідження релевантності у формальних логічних системах продовжується з огляду на можливість застосування результатів для комп'ютерних наук.

У системах, що виникли у зв'язку з комунікативним поворотом у філософії, релевантність цікавить багатьох теоретиків, серед яких школу неформальної логіки представляють, зокрема, Девід Хічкок [Hitchcock, David], Джон Вудс [Woods, John], Даглас Волтон [Walton, Douglas], Ентоні Блейр [Blair, Anthony], Ральф Джонсон [Johnson, Ralf].

У цій статті маємо на меті прояснити розуміння поняття релевантності у контексті формальної логіки та теорії аргументації, проаналізувавши специфіку сфер дослідження та з'ясувати відмінності у розумінні релевантності як критерію оцінки аргументації в сучасних неформальних дослідженнях.

Говорячи про релевантність у формальній логіці, ми передусім торкаємося систем, що виникли як реакція на відкриття парадоксів слідування та матеріальної імплікації. Ці парадокси отримали спільну назву: парадокси релевантності, а системи – назву релевантних логік, адже вони пропонують формалізувати умовний зв'язок у міркуванні таким чином, щоб зберегти релевантне відношення між засновками та висновком, яке

повинне – окрім того, щоб бути логічно правильним – не суперечити інтуїції.

Парадоксальність матеріальної імплікації пов'язана з двома її властивостями, які ведуть до відповідних парадоксів:

1. Будь-яке висловлювання імплікує істину.

2. Хиба імплікує будь-що.

Матеріальна імплікація доводить свою неспроможність забезпечувати умовний зв'язок між висловлюваннями, який би не суперечив інтуїції. Таке визначення імплікації уможливило формальну істинність висловлювання на зразок «Місяць зроблений з зеленого сиру, отже, Сократ народився у Чикаго» [11, р. 97].

Парадоксальність матеріальної імплікації та логічного слідування привернула увагу філософів ще за часів Античності. Наприклад, представник мегарської школи Діодор Кронос вважав, що умовний зв'язок істинний лише тоді, коли у виразі, де одне висловлювання впливає з іншого, неможлива одночасна істинність засновку та хибність висновку [4, р. 289].

Релевантна логіка пропонує так звану релевантну імплікацію, а також заміну строгого логічного слідування на релевантне. Такі логічні системи розвиваються у руслі інформаційної семантики, де враховується зміст висловлювання, що розглядається як інформація, яку містить це висловлювання. Інформація про світ міститься у різних інформаційних станах, яким ми можемо приписати значення істини чи хиби. Інформаційний стан виступає в ролі контексту: висловлювання істинне не взагалі, а лише у конкретному інформаційному стані [8]. Інформаційний підхід дозволяє релевантній логіці займатися проблематикою комп'ютерних наук.

Отож, вперше в історії логіки поняття релевантності отримало втілення у символічній логіці, практичне значення якої поступово змістилося зі сфери філософських досліджень до предметного поля інформатики.

Увага до природної мови, яка застосовується у реальному спілкуванні, привела до розробки принципово відмінних від символічної логіки напрямків досліджень. В одному з них – неформальній логіці – поняття релевантності набуває нового практичного та теоретичного значення.

У фундаментальній праці «Logical Self-Defense» Джонсон та Блейр пропонують спрямувати дослідження на реальну аргументацію, що використовується у комунікації між людьми і виражена природною мовою. Важливо, що оцінка такої аргументації не передбачає приписування висновку значень «істина» чи «хиба», а самій аргументації – правильності чи неправильності. Реальну аргументацію неможливо оцінити, користуючись лише засобами неklasичної логіки. Для її оцінки необхідно врахувати контекст та мету, які у практичному дискурсі грають принципову роль, вимагаючи неформальних критеріїв.

Джонсон та Блейр пропонують так звану RAS-модель оцінки аргументації, елементами якої є релевантність (relevance), прийнятність (acceptability) та достатність (sufficiency) [6]. Варто зазначити, що ці критерії деякі теоретики вважають радше епістемічними, аніж логічними (що, до речі, породжує проблему самовизначення неформальної логіки як галузі знань) [7].

Чому реальну аргументацію неможливо оцінити за критеріями неklasичної логіки?

¹ У зв'язку з відсутністю однозначної позиції теоретиків, які досліджують аргументацію у традиції неформальної логіки, тут і далі вживаємо поняття «неформальна логіка» та «теорія аргументації» як синоніми.

1. Аргументація у неформальній логіці розуміється як письмовий чи усний текст, автор якого має на меті переконати цільову аудиторію у тому, що прийняття його тези є доцільним. Для досягнення цієї мети пропонент висловлює аргументи на підтримку тези¹.

Так, аргументація, на відміну від звичайного міркування, має мету: змінити точку зору іншого учасника комунікації. Ми не можемо застосовувати критерій правильності, адже для оцінки аргументації важлива її ефективність: здатність переконувати, раціонально впливати на точку зору співрозмовника.

2. Аргументація завжди є діяльністю, яка має на меті досягнення спільної раціональної позиції щодо певного питання. У зв'язку з цим процес аргументації передбачає діалектичність, яка виявляється у діалогічності. Очікування реакції опонента – одна з найвагоміших складових аргументації, адже все міркування будується для того, щоб, по-перше, бути зрозумілим, по-друге, бути прийнятним.

Окрім цього, при аналізі реальної аргументації теоретик рідко абстрагується від всієї розмови, виокремлюючи один фрагмент. Для оцінки аргументації важливо розуміти динаміку діалогу.

3. Оскільки неформальна логіка цікавиться змістом міркувань, для оцінки аргументації важливо враховувати доказову силу кожного аргументу та всього обґрунтування. Аргументація може бути оцінена як успішна, якщо доказова сила всіх аргументів достатня для прийняття тези.

4. Оцінка реальної аргументації повинна спиратися не лише на зміст та форму міркування, а й на його контекст та бекграунд. З цим пов'язана проблема відтворення повної схеми аргументації з урахуванням невисловлених засновків.

Отже, неформальна логіка постає як принципово відмінна від формальної галузь знань. Тим не менше, поняття релевантності застосовується теоретиками аргументації як одне з фундаментальних для всієї дисципліни.

У релевантній логіці правила оцінки міркувань – формальні, у неформальній – неформальні. Найбільш активно розробляють неформальну теорію релевантності Девід Хічкок та Даглас Волтон. Щоправда, теоретики підходять до цього поняття з різних сторін.

Девід Хічкок, відомий канадський логік, автор численних праць з теорії аргументації, звертає увагу на відмінність діалогічної аргументації від звичайного міркування, розробляє концепцію слідування, яка передбачає перехід від матеріальної імплікації формальної логіки до контрфактуальної передачі істинності неформальної. Відповідно, замість строгого логічного слідування в аргументації має місце неформальне: релевантне відношення між засновками та висновком.

У чому ж відмінність між строгим логічним слідуванням (entailment) та неформальним логічним (following logically)?

Строге логічне слідування означає, що за умови істинності засновків і правильної побудови аргументації висновок обов'язково є істинним, що забезпечується причинно-наслідковим зв'язком, вираженим у матеріальній імплікації.

Неформальне, або ж нетривіальне логічне слідування є специфічним зв'язком між засновками та висновком, який виходить за рамки формальної логіки і передає реальний умовний зв'язок, що міститься у аргументації. Такий зв'язок є непрозорим, він не стосується логічних значень елементів аргументації, але забезпечує істинний висновок за умови істинних засновків і правильної побудови аргументації [2, р. 198–201].

Для порівняння, релевантна логіка також пропонує заміну матеріальної імплікації на релевантну, яка відображає умовний зв'язок. Більше того, релевантність виступає як своєрідний критерій того, чи міркування є правильним. Кінцевим результатом оцінки міркування у релевантній логіці є правильність або неправильність, тоді як у неформальній – ефективність.

Варто зазначити, що Хічкок, не зважаючи на свою приналежність до неформальної традиції в логіці, залишається вірним деяким елементам логіки символічної.

Так, одне з центральних понять його теорії: сукупне узагальнення (covering generalization), означає наявність спільного змістовного елементу всіх засновків та висновку: «...принаймні один початковий універсальний квантор в узагальненні пов'язує змінну, що присутня як у засновках, так і в висновку» [2, р. 197], – переключається з вимогою інформаційної семантики релевантного світу, за якою релевантне слідування присутнє тоді, коли інформація, що міститься у консеквенті, є підмножиною інформації, що міститься у антецеденті. Іншими словами, поняття сукупного узагальнення в деякій мірі нагадує поняття сумісності засновків у релевантній логіці.

Все ж, сукупне узагальнення є елементом більш складної системи: контрфактуальної підтримки передачі істинності, яка за суттю є неформальною. Така підтримка передачі істинності і є тим, що замінює матеріальну імплікацію класичної логіки та релевантну імплікацію некласичної. Означає вона те, що робити висновок про слідування в аргументації можна на основі деякого спільно прийнятого учасниками комунікації твердження чи тверджень про світ, які Хічкок називає контрфактуальними випадками, і які приховано містяться у засновках, і на основі яких здійснюється висновок [5, р. 131].

Для прикладу, розглянемо аргументацію: «Парламент ухвалить бюджет на наступний рік вчасно. Україна отримає фінансову підтримку від ЄС».

У цій аргументації висновок, на перший погляд, не слідує з засновку, але слідування стає очевидним, коли ми беремо до уваги невисловлений засновок «ЄС висунув вимогу прийняття бюджету для подальшої фінансової підтримки Україні». Цей засновок є контрфактуальним випадком, що забезпечує передачу істинності від засновків до висновку, а тому надає підтримку їх релевантному умовному зв'язку.

Релевантність, яка забезпечується неформальним слідуванням, полягає у наявності спільного елементу засновків та висновку: не в сенсі спільної змінної чи висловлювання зі змістом, що повторює елемент висловленого засновку, а в сенсі наявності деякого поля контекстуальних тверджень, від яких залежить розуміння співрозмовником умовного зв'язку в аргументації.

Релевантність у неформальній логіці в інтерпретації Хічкока в дечому переплітається з її розумінням у логіці релевантній, хоч і відходить в бік врахування контексту та діалогічності реальної аргументації.

¹ Далі поняття «аргумент» використовуємо як синонім до поняття «засновок», а поняття «теза» - як синонім до «висновок».

Розвиток поняття релевантності у неформальній логіці прослідковуємо у Дагласа Волтона. Релевантність для Волтона є, по-перше, диференційованою, по-друге, більш залежною від діалогу як контексту аргументації.

Релевантність – контекстуальне поняття, яке стосується особливостей використання аргументації у комунікативній практиці. Так, відбувається відхід неформальної логіки все далі у бік прагматики.

Комунікативна рамка аргументації – діалог – розглядається Волтоном як конвенційна та цілеспрямована [9, р. 120]. Аргументація у діалозі є сходинкою, що сприяє досягненню спільної для спірозмовників мети – порозумінню. Останнє досягається завдяки комунікативній рамці, яка визначає цілі учасників аргументації, а також поле супутніх фактів, зрозумілих мовцям.

Релевантність – не характеристика аргументації, ізольованої від широкого контексту, а характеристика елементу дискурсу, який завжди знаходиться у комунікативному контексті і здійснюється задля досягнення конкретної цілі. Оцінка релевантності завжди залежить від специфіки використання аргументації у конкретному випадку.

Релевантність для Волтона означає здатність обмежувати аргументацію в тематичному аспекті, що проявляється у викресленні з аргументації всього, що є нерелевантним. Цю функцію релевантності називають функцією виключення (exclusionary) [11, р. 2]. Так, релевантність виступає своєрідним критерієм відповідності, який на вході контролює і не допускає в аргументацію нічого, що призводить до її неефективності на виході.

У цій системі діалог є полем, у якому аргументація може бути оцінена як релевантна чи ні у відношенні до її використання в тій чи іншій частині діалогу. Завдання комунікативної рамки у широкому сенсі – визначити, що релевантне, а що – ні. Адже аргументація, релевантна на одній сходинці розмови, може бути нерелевантною на іншій.

Критерій релевантності аргументації є необхідним для нормативної і критичної її оцінки, будучи за своєю суттю прагматичним: один елемент дискурсу релевантний іншому в тій мірі, в якій обидва елементи є функціональними відносно мети дискурсу. Відповідно до цього, аргументативні дії релевантні, якщо вони сприяють розв'язанню конфлікту неспівпадіння точок зору на одне й те ж питання.

Увага до діалогу як рамки, у якій здійснюється аргументація, має давню історію. Зокрема, думку, що містить у собі елементи позицій Волтона та Грайса, висловив представник родоської риторичної школи, Гермагор. Філософ вважав, що відповідність (релевантність) діалогу, що спрямований на переконання одного спірозмовника іншим (діалог–переконання), залежить від питання, яке цей діалог ставить; від проблеми, розв'язання якої він має на меті.

Значним кроком до розкриття всіх аспектів поняття релевантності в оцінці аргументації є її розподіл на доказову та тематичну.

Аргументація є доказово релевантною, якщо сукупність аргументів, які вона містить, можуть бути використані як доказидля підтримкитези, або ж для того, щоб поставити її під сумнів.

Під доказовою релевантністю розуміється відношення тези і аргументів до конкретної сфери дискурсу, що є

для них спільною, за умови відповідності аргументації стандартам раціональності. Важливо розуміти, що доказова релевантність базується на логічній релевантності.

Аргументація оцінюється як доказово релевантна у деякій частині мовленнєвого акту, якщо вона використовується як доказ у переконанні спірозмовника в доцільності аргументів, які може використати пропонент для того, щоб довести чи викликати сумнів опонента до тези [11, р. 168–172]. Доказово релевантною може бути як вся аргументація, так і деякі її елементи.

Доказова релевантність у діалозі–переконанні залежить по-перше, від того, як засновок застосовується в аргументації задля доведення висновку, і по-друге, від того, як застосовується аргументація в контексті всього діалогу.

Блейр використовує загальне поняття доказової релевантності, коли дає визначення концепту релевантності щодо засновків (premissary relevance). Це означає, що засновок використовується задля раціонального переконання опонента погодитися з висновком. Релевантність щодо засновків може мати місце тоді, коли пропонент представляє впорядковану аргументацію (well-ordered argument): яка базується на поєднанні висловлювань, одне з яких веде до прийнятності іншого [6, р. 203–205].

Тематична релевантність є менш строгим поняттям, аніж доказова. Наприклад, аргументи «Алкоголізм веде до втрати самоповаги» і «Наполеон ніколи не був сильним противником алкоголізму» є тематично релевантними, але не доказово [11, р. 172].

Тематична релевантність означає, що теми, про які йдеться у засновках, є тими ж темами, про які йдеться і у висновку.

Добре ілюструє тематичну релевантність неklasична формальна система Річарда Епштейна. Аналіз міркування у цій системі передбачає пошук спільної для всіх засновків та висновку теми, далі – пошук підтеми, до яких можна віднести кожне висловлювання. Наприклад, «Якщо Марія хоче поїхати у Францію та Японію, Марія поїде у Францію». Темою, спільною для засновку і висновку є «Франція», при чому відношення між засновком і висновком – симетричне: засновок відноситься до висновку так, як висновок відноситься до засновку.

Не менш важливим є розподіл релевантності на загальну та матеріальну. Матеріальна релевантність залежить від специфічних особливостей ситуації, в якій здійснюється аргументація. Оскільки всі факти, що стосуються кожного конкретного випадку аргументації, не можуть бути відомими, матеріально релевантна аргументація – та, що відноситься строго до відповідного питання, на розв'язання якого спрямована дискусія.

Матеріальна релевантність аргументації залежить від контексту розмови і мети дискусії. Не можна звести це поняття до опису локалізованого відношення засновок–висновок: воно демонструє, як потенційно довга серія проміжних висновків використовується для встановлення змістовного зв'язку з конкретним питанням [11, р. 25].

Матеріальна релевантність виражає більш строгий зв'язок між аргументами і тезою, ніж загальна (нематеріальна). Остання присутня тоді, коли аргументація стосується більш загальної тези, до якої входить і теза, яку пропонент має на меті довести. Таким

чином, відбувається непряма, нематеріальна аргументація. Наприклад: «Пацієнт бажає перевестися на більш легкий медичний супровід. Його дружина заперечує. Лікар наводить аргументацію, що більш доцільно витратити кошти на превентивну медицину. Інший лікар заперечує, адже економічні питання виходять за рамки дискусії про здоров'я пацієнта» [9, р. 140]. У цій розмові перший лікар наводить аргументацію з загальною релевантністю, адже випадок пацієнта – один з загальної множини, яка прямо стосується проблеми економічної доцільності. Другий лікар приймає від опонента тільки докази, матеріально релевантні тезі, тобто ті, що змістовно пов'язують аргументи і тезу у конкретному випадку пацієнта.

Підводячи підсумки, варто наголосити, по-перше, на тому, що розуміння релевантності у сучасній неформальній логіці виходить за межі семантики, наслідуючи прагматичну концепцію імплікатур спілкування Грайса у тому, що аргументація відбувається у межах діалогу, який є цілеспрямованим мовленнєвим обміном, у якому учасники комунікують, покладаючи все нові й нові аргументації, тим самим продовжуючи діалог.

По-друге, релевантність стосується і суто логічного аспекту оцінки аргументації. Аргументація оцінюється як релевантна, якщо її висновок є доведеним, а всі засновки детерміновані тим питанням, яке потребує вирішення.

Неформальна логіка повертає з забуття риторичний аспект аргументації, що відкидався як класичною логікою, так і некласичною. Як бачимо, відмінності у позиціях теоретиків аргументації стосовно поняття релевантності не суперечать один одному, а розкривають різні аспекти релевантності як критерію оцінки аргументації. Все ж, створення цілісної концепції релевантності для аргументативних міркувань залишається відкритою темою для досліджень з теорії аргументації.

Список використаних джерел

1. Grice P. Logic and conversation / Paul Grice // Syntax and semantics: Speech acts. – 1975. – №3. – P.41–58.
2. Hitchcock D. Inference Claims / David Hitchcock // Informal Logic. – 2011. – №3. – P.191–228.
3. Hitchcock D. The Culture of Spoken Arguments [Internet resource] / David Hitchcock // OSSA Conference Archive. – 2009. – Access mode: <http://scholar.uwindsor.ca/ossaarchive/OSSA8/papersandcommentaries/69/>.
4. Hitchcock D. The Practice of Argumentative Discussion / David Hitchcock // Argumentation. – 2002. – №16. – P.287–298.
5. Hitchcock D. The significance of informal logic for philosophy / David Hitchcock // Informal Logic. – 2000. – №2. – P.129–138.
6. Johnson R. Logical Self-Defense / R. Johnson, A. Blair. – New York: IDEBATE Press, 2006. – 312 p.
7. Khomenko I. Informal Logic: Between Logic and Epistemology / Iryna Khomenko // Philosophy Study. – 2013. – №11. – P.1051–1060.
8. Shramko Y. V. Relevant Variants of Intuitionistic Logic / Y. V. Shramko // Bulletin of IGPL. – P.47–53.
9. Walton D. Dialectical Relevance in Persuasion Dialogue / Douglas Walton // Informal Logic. – 1999. – №19. – P.119–143.
10. Walton D. Informal logic and the dialectical approach to argument / W. Douglas, D. Godden // Vale press. – 2007. – P.3–17.
11. Walton D. Relevance in argumentation / Douglas Walton. – 2003. – 328 p. – (Routledge).
12. Woods J. How Philosophical is Informal Logic? / John Woods // Informal Logic. – 2000. – №2. – P.139–167.

Babyuk V. L., PhD student, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), vuminita@gmail.com

The concept of relevance: from non-classical to informal logic

The purpose of this article is to clarify the notion of relevance in logic and the theory of argumentation.

At the beginning of the paper I describe the difference between formal and informal approaches to the «relevance» notion.

Firstly, I present an overview of relevant logic in terms of the material implication limitation. I try to clarify the problem how differ, on the one hand, material implication and counter-factual supporting of truth-transmission, and on the other hand, entailment and following logical (non-trivial, informal connection).

Secondly, I analyze the argumentation theory main features because of the real argument peculiarity and reveal its main differences from symbolic logic. For this purpose I define various types of informal relevance.

I provide Hitchcock and Walton's concepts comparative analysis to explore contemporary relevance understanding.

I provide this research in the informal logic tradition. I used the following methods: conceptual and categorial analysis, comparative and historical one.

Keywords: informal logic, real argument, relevance, RAS-model.

Бабюк В. Л., аспірантка, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), vuminita@gmail.com

Понятие релевантности: от неклассической к неформальной логике

Цель статьи – прояснить значение понятия «релевантность» в логике и теории аргументации.

Для достижения этой задачи проведен обзор подходов формальной и неформальной логики к значению понятия «релевантность».

Во-первых, выяснено различия в понимании логического следования в релевантной и неформальной логике. Для этого проведен анализ отличий между строгим логическим следованием, релевантным и нетрибуальным.

Во-вторых, рассмотрено предпосылки изменения значения понятия «релевантность» в неформальной логике в сравнении с символической. В связи с этим мы определяем различные типы неформальной релевантности.

В-третьих, выявлена специфика «реальной аргументации», для оценки которой используется критериальная RAS-модель.

Для исследования современного понимания релевантности в качестве критерия оценки аргументации мы провели сравнительный анализ концепций релевантности Д. Волтона и Д. Хичкока.

Исследование проведено в традиции неформальной логики. Для достижения поставленных целей был использован метод понятийно-категориального анализа, компаративный и исторический.

Ключевые слова: неформальная логика, реальная аргументация, релевантность, RAS-модель.

* * *

УДК 161.225.23

Бережнюк М. М., аспірантка кафедри логіки, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), rina.berezhnjuk@gmail.com

ПОНЯТТЯ ЕМОЦІЙНОЇ МОВИ В СУЧАСНИХ КОНЦЕПЦІЯХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ЛОГІКИ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ

Запропоновано огляд сучасних концепцій неформального підходу, присвячених поняттю емоційної мови та її місцю в теорії аргументації.

Метою цієї статті є порівняння різноманітних концепцій неформальної логіки на ґрунті схвалення або заперечення легітимності застосування емоційної мови як ефективного засобу переконання в суперечках та дискусіях.

Методи дослідження: хронологічний, аналітичний, компаративний.

Дослідник визначає одну з основних причин неоднозначного ставлення до емоційних засобів – відмінність аргументативних моделей у різних підходах: від прагматичного бачення реальної аргументації канадською школою до строгої та ідеалізованої прагматичної моделі критичної дискусії.

Висновок, до якого приходять автори: емоційна мова може слугувати легітимним засобом переконання, згідно точок зору більшості порівнянних концепцій, якщо основою її застосування є перевірені факти та узгоджене розуміння контексту між опонентами та пропонентами (оратором та аудиторією). В загальному ж, варто констатувати, що єдиної позиції на користь чи проти застосування такого методу переконання як емоційна мова серед вчених досі немає.

Ключові слова: неформальна логіка, теорія аргументації, емоційна мова.

Прагматичний поворот, який характеризує філософію ХХ ст., спровокував зародження нових дисциплін на вже, здавалося б, усталеній мапі наук. Не оминув такий процес і логіку, яка в цей час розділилася на два підходи: формальний та неформальний. Формальний підхід пояснення аргументативних процесів бере за початок вчення Г. Фреге, а неформальний формується під впливом прагматичних переконань щодо аргументації у 80-х роках